

**NOVA
UNIVERZA**

DIGNITAS

Revija za človekove pravice

Slovenian journal of human rights

ISSN 1408-9653

Doktrina prepovedi referendumov v slovenski ustavnosodni praksi

Anže Kogovšek

Article information:

To cite this document:

Kogovšek, A. (2013). Doktrina prepovedi referendumov v slovenski ustavnosodni praksi, Dignitas, št. 57/58, str. 183-205.

Permanent link to this document:

<https://doi.org/10.31601/dgnt/57/58-11>

Created on: 16. 06. 2019

To copy this document: publishing@nova-uni.si

For Authors:

Please visit <http://revije.nova-uni.si/> or contact Editors-in-Chief on publishing@nova-uni.si for more information.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

© Nova univerza, 2018

**NOVA
UNIVERZA**

FAKULTETA ZA SLOVENSKE
IN MEDNARODNE ŠTUDIJE

**NOVA
UNIVERZA**

EVROPSKA PRAVNA
FAKULTETA

**NOVA
UNIVERZA**

FAKULTETA ZA DRŽAVNE
IN EVROPSKE ŠTUDIJE

Doktrina prepovedi referendumov v slovenski ustavnosodni praksi

Anže Kogovšek

1. O referendumu malo drugače

Čeprav je ustavnopravni referendumski institut izjemno široko teoretsko zasnovan, ta ni predmet našega razmišljanja. Zato se pri pisanju prispevka omejujemo zgolj na njegovo naknadno obliko (v nadaljevanju: referendum) ter jo v povezavi s trenutno slovensko (politično, pravno in družbeno) aktualnostjo poglobljeno in argumentirano analiziramo.

Uvodno poglavje z dokaj povednim naslovom smo izbrali, ker menimo, da najbolje ustreza rdeči niti prispevka, v katerem bomo poglobljeno in argumentirano analizirali vpliv referendumov na razmerje do celotne, sicer po 2. odstavku 3. člena Ustave RS, razdeljene slovenske oblasti na zakonodajno, izvršilno in sodno vejo, ter mu pripisali tudi prepletajočo in spreminjajočo se *filozofsko komponento*.¹ Ta je posledica različnih pravnih oziroma političnih interakcij v pravnem in političnem življenju slovenske oblasti. Da smo zadostili demokratičnim pričakovanjem, ki jih od našega pisanja zahteva tudi slovenska ustava, smo sistematično in pregledno povezali celotni prispevek ter vanj vključili nepogrešljivega *ustavnega suverena*.²

V jedro prispevka smo bili poleg že naštetih »ustavnopravnih akterjev«³ primorani uvrstiti tudi suverenost, moč, avtoriteto in »sui generis« položaj slovenskega ustavnega sodišča. Menimo, da so našteje ustavne lastnosti pravzaprav nepogrešljiva celota v

¹ Gre za relativno »široko in poglobljeno« pravno filozofijo, ki jo sestavljajo različne medsebojne pravne oziroma politične interakcije znotraj (deljene) oblasti, pri čemer nastajajo različne oblastne (pravne oziroma politične) vzročne in posledične situacije, ki (so)odvisno vplivajo tudi na referendum. [podčrtal A. K.]

² Gre za sinonimno oziroma »pravno skovanko«, ki jo enačimo z besedo »ljudstvo«. [podčrtal A. K.]

³ V povzetku z že omenjenim tripartitnim oblastnim razmerjem želimo označiti relevantno razmerje, ki poteka znotraj celotnega »referendumskega procesa«. V prvi vrsti gre za ustavnopravno razmerje med Državnim zborom RS, ki predstavlja parlamentarno demokracijo, glavnim predstavnikom ustavne demokracije, tj. Ustavnim sodiščem RS, ter ustavnim suverenom. Pri tem poudarjamo, da tripartitnega oblastnega razmerja ne moremo enačiti z virginijsko tripartitno zasnovo deljenosti oblasti.

delčku, ki prirejeno ponazarja slovensko (ustavno) oblast, ki je v zadnjem času čedalje pogostejše izražena v ustavni prepovedi referendumu. Tej smo bili priča tudi v zadnjem primeru ustavnega presojanja referendumske zahteve,⁴ ki se je končal s prepovedjo razpisa in izvedbe referendumu.

1.1. Pravno oziroma politično razmerje med referendumom in slovensko oblastjo

Pri razreševanju relativne in abstraktne dileme, ki v našem primeru poteka med pravnimi in političnimi elementi, vpetimi v ustavno razdeljenost slovenske oblasti, moramo primarno upoštevati kompleksnost *tripartitnega oblastnega razmerja*.⁵ Gre namreč za različne medsebojne interakcije, ki v prvi vrsti potekajo med »slovenskim hramom demokracije« in najvišjim organom sodne oblasti za varstvo ustavnosti, zakonitosti ter človekovih pravic.⁶ K njuni medsebojni interakciji pa je v skladu s *tripartitnim oblastnim razmerjem*⁷ treba smiselno upoštevati tudi mesto in vlogo *ustavnega suverena*.⁸

Referendum je teoretsko zasnovan na ustavni ravni s 1., 3. in 44. členom, ki se konča v 90. členu s konkretizacijo,⁹ ki pomeni začetek medsebojnih interakcij pravnih oziroma političnih elementov, ki se prepletajoče in spreminjajoče povezujejo s *tripartitnim oblastnim razmerjem*. To pomeni, da je mogoče iz ustavne aktivnosti (pristojnosti) »ustavnih akterjev«, ki jim na podlagi in v skladu z Ustavo RS (vzajemno) pripadajo pravice in dolžnosti, ugotoviti njihov pravni oziroma politični del odgovornosti, ki vzajemno »kreira in (so)oblikuje« referendum.¹⁰

⁴ Ustavno sodišče RS je z odločbo (U-II-1/12, U-II-2/12) z dne. 17. 12. 2012 zavrnilo referendum in posledično omejilo (odvzelo) ustavnemu suverenu neposredno oblast. Šlo je za ustavno presojo Zakona o Slovenskem državnem holdingu in Zakona o ukrepih Republike Slovenije za krepitev stabilnosti bank.

⁵ Pri tem mislimo na (teoretsko) širino in globino filozofske komponente.

⁶ 1. odstavek 1. člena Zakona o ustavnem sodišču (v nadaljevanju: ZUstS).

⁷ Pri njegovem oblikovanju gre za specifično določitev izbranih in obrazloženih oblastnih akterjev. Pri tem opozarjamo, prvič, da vanj nismo neposredno vključili obeh predsednikov (republike in vlade) – najvišjih izvršilnih organov, in drugič, da se struktura tripartitnega oblastnega razmerja lahko spreminja glede na izbrane in vključene ustavnopravne akterje.

⁸ Za zanimivost in kritično primerjavo glej na primer razmišljanje Harta, angleškega profesorja prava, ki je v knjigi *Koncept prava* v četrtem poglavju, z naslovom *Suveren in podložnik*, predstavil svoj pogled na ustavnopravno razmerje (zakonodajne) oblasti in ljudstva.

⁹ Ta je izražena v njegovi naknadni zakonodajni obliki.

¹⁰ Več o tem glej na primer v 7. točki 2. poglavja magistrskega dela z naslovom *Doktrina prepovedi referendumu v slovenski ustavnosodni praksi* avtorja A. Kogovška, kjer smo se vprašali o pravnosti oziroma političnosti referendumu.

Na to v tem delu prispevka dodatno opozarjamo, ker je kompleksnost referendumov odvisna od več dejavnikov. Med drugim tudi od njegovih povezovalnih pravnih in političnih elementov v (so)odvisnem razmerju z deljeno oblastjo.

1.2. Kje se skriva dejanska moč ljudske oblasti?

Ob upoštevanju relevantnosti *tripartitnega oblastnega razmerja* je ustrezno pozornost treba nameniti vsakemu posameznemu ustavnemu akterju, ki razmerje »sestavlja« na prepletajoči in spreminjajoči se filozofski ravni. Pri tem nikakor ne moremo enostavno, enoznačno ali preprosto določiti njihovega vrstnega reda pomembnosti,¹¹ ampak moramo v čim večji meri upoštevati zgoraj omenjeno *prepletajočo in spreminjajočo se filozofsko komponento*. Kot smo ugotovili, ta *zajema relativno »široko in poglobljeno« pravno filozofijo, ki jo sestavljajo različne medsebojne pravne oziroma politične interakcije znotraj (deljene) oblasti, pri čemer nastajajo različne oblastne (pravne oziroma politične) vzročne in posledične situacije, ki (so)odvisno vplivajo tudi na referendum*.¹²

Ker je osrednja materija prispevka zasnovana in strukturirana v povezavi z najaktualnejšim političnim, pravnim in družbenim dogajanjem v slovenski demokratični republiki,¹³ smo največjo pozornost pravnega razmišljanja in teoretiziranja namenili *ustavnemu suverenu*.¹⁴

Sinonimno oziroma »pravno skovanko«, tj. »ustavni suveren«, ki jo enačimo z besedo »ljudstvo«, smo sestavili z ustavnim povezovanjem, prepletanjem in (so)odvisnim vplivanjem pomensko ši-

¹¹ Menimo, da gre v majhni meri tudi za subjektivno odločitev in pravno razmišljanje slehernega pisca.

¹² Za naš namen smo (so)odvisnost obravnavanega razmerja zasnovali s kompleksnega vidika prepovedi referendumov s strani Ustavnega sodišča RS. Podoben vpliv imata tudi nezaupnica in zaupnica vladi oziroma tudi drugi politični in pravni instituti.

¹³ Zaradi protestnih shodov in zborovanj ljudstva smo slednjega s poimenovanjem ustavni suveren povzdignili nad celotno oblast, torej nad Državni zbor RS in nad Ustavno sodišče RS. Kot bomo videli v nadaljevanju prispevka v 3. poglavju Ustavopravno polje, gre za različne stopnje abstraktnosti, filozofske nedorečenosti in ohlapnosti, ki se v (so)odvisnem razmerju med referendumom v sredini trikotnika in obdajajočim krogom v stičnih točkah konkretizirajo in odražajo v končni posledici, tj. v stopnjevani nedemokratični nadgradnji. V poglavju 3.1. tega prispevka pa smo skladno z napisanim simbolno prikazali supremacijski položaj ustavnega suverena, ki pa ni absoluten, temveč relativen.

¹⁴ Želimo poudariti, da je mogoče povsem enako storiti tudi v primeru glavnega nosilca zakonodajne veje oblasti oziroma ustavnega sodišča. Kljub supremacijskemu pogledu na ustavnega suverena, ki poleg državnega zbora in ustavnega sodišča tvori tripartitno oblastno razmerje, bomo pozornost namenili tudi slednjima.

rokega, ohlapnega, splošnega in abstraktnega slovenskega ustavnega besedila v 2. odstavku 3. člena, ozirajoč se na razmerje do celotne ustave, kot supremacijske tvarine. [podčrtal A. K.]

Ker Ustava RS v omenjenem členu podeljuje vso oblast ljudstvu,¹⁵ ki jo izvršuje posredno oziroma neposredno, (toda v obeh primerih suvereno),¹⁶ smo »skovali«¹⁷ novo pravno besedno zvezo *ustavni suveren*. Do ideje po (novem) poimenovanju ljudstva, ki ga sicer pravno izrazoslovje pozna pod različnimi sinonimnimi poimenovanji,¹⁷ smo prišli zaradi upoštevanja prepletajoče in spreminjajoče se *filozofske komponente* v širšem smislu, ki ljudstvo postavlja v vmesni ustavni prostor¹⁸ med državnim zborom in ustavnim sodiščem ob strogem upoštevanju referendumu oziroma ob njegovemu vzajemnemu »kreiranju in (so)oblikovanju ter poskusu definiranja (pravnega in političnega) življenja slovenske oblasti«.¹⁹

Zaradi navedenih utemeljitev in argumentacij menimo, da se dejanska moč ljudske moči skriva v supremaciji ustavnega besedila, upoštevajoč predvsem 2. odstavek 3. člena ter – za naše teoretično-pravno razmišljanje – konkretizacijo referendumu v 90. členu. Če nadaljujemo s takšnim razmišljanjem in poskušamo odgovoriti na zastavljeno vprašanje »*Kje se skriva dejanska moč ljudske oblasti*«[?], hkrati pa upoštevamo celotno rdečo nit pričujočega prispevka, moramo izpostaviti specifičnost prepletajoče in spre-

¹⁵ To slovenska ustava ustavnemu suverenu sicer res dovoljuje, toda pri tem naletimo na kritičnost paradoksa, ki ga povzročajo suverenost, moč, avtoriteta in »sui generis«¹⁵ položaj slovenskega ustavnega sodišča. S tem v zvezi se začena oziroma nadaljuje specifičen boj znotraj ustavno razdeljene oblasti med parlamentarno in ustavno demokracijo. »Zmagovalec«¹⁶ tega boja pa je lahko parlamentarna pozicija oziroma njena opozicijska nasprotnica ali ustavno sodišče z manevrom prepovedi referendumu, s katerim utrdi ustavno demokracijo in tvori pravno državo. Glede na ustavno dejstvo, da vsa oblast pripada ustavnemu suverenu, je to le deloma res, saj lahko ustavno sodišče v skladu z doktrino in favorem le ultima ratio oziroma s tresočo roko prepove razpis in izvedbo referendumu, posledično pa ustavnemu suverenu odvzame oblast. Zato menimo, da ta ni absolutna, ampak relativna, kar dodatno utemeljuje razvijanje in dokazovanje naše filozofske komponente v splošnem smislu.

¹⁶ Za kritično primerjavo glej na primer magistrsko delo z naslovom Doktrina prepovedi referendumu v slovenski ustavnosodni praksi avtorja A. Kogovška, str. 25–31.

¹⁷ Našo pravno skovanko smo torej sestavili iz besede ustavni (- a - o prid. ki se nanaša na ustavo: ustavni akt, amandma, predpis, zakon; ustavni organ; ustavni red, sistem; ustavni spor; ustavna država; ustavna listina, norma, pravica, prepoved, reforma; ustavne svoboščine in pravice; ustavno načelo, pravo; ustavno sodišče – sodišče, ki odloča o ustavnosti in zakonitosti splošnih pravnih aktov ter o drugih zadevah, ki so temeljnega ustavnopravnega pomena; ustavno sodstvo, varstvo) in besede suveren (- a - o prid. 1. neodvisen, samostojen: suveren narod; suverena država; suverena enakost članic OZN 2. vrhoven, najvišji: suverena oblast, pravica; uresničevati suverene pravice). – J. Beran et al., Pravni terminološki slovar: do 1991, gradivo / (sestavila pravna komisija Sekcije za terminološke slovarje. Končna redakcija Sekcija za terminološke slovarje Marjeta Humar ...[et al.]. – Ljubljana : Založba ZRC (ZRC SAZU), 1999 – Zbirka Slovarji / ZRC SAZU), str. 495 in 458.

¹⁸ Na podlagi in v skladu z 21. členom ZRLI

¹⁹ Gre za teorijo, ki se povezuječe odraža z empirijo (npr. dejanska izvedba periodičnih državnobor-skih volitev).

minjajoče se *filozofske komponente*,²⁰ ki se odraža v *stopnjevani nedemokratični nadgradnji*.

2. Pravna država – utopija ali demokratični preporod ustavnega suverena?!

Za razliko od zasnove in koncepta magistrskega dela, v katerem smo referendum umestili znotraj okvirjev ustavnega načela pravne države, smo, gledano širše, v tem prispevku, ki je teoretično nadaljevanje oziroma oblikovanje njegovega vsebinskega jedra, umestili splošnost in abstraktnost ustavnega načela pravne države v celotni argumentirani kontekst. Ker se v naslovu tega poglavja zaskrbljeno sprašujemo o »stanju slovenske pravne države«, smo v vprašalnem smislu uporabili izraz *utopija*²¹ oziroma besedno zvezo *demokratični preporod ustavnega suverena?!* Menimo, da sta uporabljeni beseda in besedna zveza povsem utemeljeni, če na kontekst pogledamo predvsem s stanja trenutne slovenske, sicer relativno mlade (in neizkušene) demokracije.

Pred začetkom razvijanja naše pravne (za)misli v tem delu prispevka opozarjamo na številne različne definicije ustavnega koncepta pravne države.²² Pravna literatura pozna sicer dve osnovni obliki,²³ ki sta (bili) izjemno pomembni za razvoj moderne države,²⁴ kakršna naj bi bila tudi demokratična Republika Slove-

²⁰ S tem v zvezi mislimo predvsem na specifičnost razmerja, ki poteka med ustavno prepovedjo referendumov in njegovo (morebitno) politično zlorabo. Za naše nadaljnje teoretično-pravno razmišljanje je treba nemudoma izpostaviti in opozoriti na plebiscitarno odločitev slovenskega naroda, ki je vodilo v rojstvo sodobne, demokratične, ustavne in pravne države, ter to zgodovinsko dejstvo primerjati s trenutno problematiko čedalje pogostejše poplave oziroma politične zlorabe referendumov. [podčrtal A. K.]

²¹ Slovar slovenskega knjižnega jezika jo med drugim v 1. točki razlage opredeli kot: »Načrt, zamisel idealne družbene ureditve ali družbene ureditve v prihodnosti, ki v stvarnosti ni mogoč, uresničljiv. Utopija je lahko izhodišče za poznejše družbene spremembe.« Dostopno na: <http://m.anyterm.info/praslon.php/?beseda=UTOPIJA&fields%5B%5D=1&fields%5B%5D=2&fields%5B%5D=3&chk%5B%5D=4> (zadnjič obiskano: 24. 1. 2013).

²² Glej na primer 4. poglavje magistrskega dela z naslovom Doktrina prepovedi referendumov v slovenski ustavnosodni praksi avtorja A. Kogovška.

²³ Več o tem glej na primer v knjigi Mostovi prava avtorja M. Novaka, str. 36–37.

²⁴ V pravnem leksikonu avtor pravno državo enači z moderno državo, ko zapiše: »Pravna država, moderna država, v kateri je delovanje državnih organov pravno vezano in v kateri so zagotovljene temeljne človekove pravice in svoboščine. Uprava in neodvisno sodstvo, ki izdajata posamične in izvedbene akte ali opravljata materialna dejanja (zlasti uprava), sta podrejena ustavi in zakonom, ki jih sprejema predstavniško telo (državni zbor, parlament, kongres, skupščina ipd.). Organizirana je kot demokratična država, ki temelji na načelu delitve oblasti in nastane kot reakcija proti policijski državi iz obdobja absolutnih monarhij. Uporablja se tudi kot soznačnica za vladavino prava, ki je njena osrednja prvina. Eno izmed temeljnih načel slovenske ustave je, da je Slovenija pravna država.« – M. Pavčnik, Pravo – Leksikon Cankarjeve založbe, druga, razširjena in spremenjena izdaja, str. 267.

nija.²⁵ Pri analizi in argumentaciji ustavnega načela pravne države oziroma pravnih in političnih elementov, ki (so)odvisno povezujejo ustavno oblast in referendum, moramo s tem v zvezi upoštevati tudi *pravno kulturo*²⁶ in *politično odgovornost*²⁷ oblastnikov v kontekstu trenutnega »stanja slovenske pravne države«, da bomo lahko v čim večji meri ugotovili, ali gre res za *utopijo* ali *demokračni preporod ustavnega suverena*?!

3. Ustavnopravno polje

Celotno materijo tega poglavja smo zasnovali filozofsko,²⁸ kar smo tudi utemeljili z argumenti v tem in drugih delih prispevka. *Ustavnopravno polje* je najširši teoretični koncept, ki zajema izražajočo relativizacijo, na simbolni ravni predstavljeno in utemeljeno s trikotnikom (vsaka stična točka s krogom predstavlja posameznega ustavnega akterja, in sicer: *ustavnega suverena*, Državni zbor RS in Ustavno sodišče RS) in obdajajočim krogom. V sredino trikotnika je vpet referendumski institut. Zaradi abstraktnosti in filozofske nedorečenosti (relativizacije) *filozofske komponente*, smo trikotnik simbolno obdali s krogom ter tako opozorili na celotno kompleksnost, teoretsko širino in globino

²⁵ 1. člen Ustave RS.

²⁶ »Gre za skupek splošnih nazorov in opredelitev večine pripadnikov neke globalne družbe do pravnih vrednot in pravnih pravil ter načinov dejanskega vzpostavljanja pravnih odnosov v realnem svetu. Javnomnenjski vidik pravne kulture se kaže v zaupanju ljudi v pravo in pravne institucije. To zaupanje je bilo v Sloveniji ob koncu 20. stoletja, v primerjavi z drugimi evropskimi državami, zelo nizko. Nizka je bila tudi stopnja zaupanja v zakonodajni organ (državni zbor) in vlado, nekoliko večje pa je bilo zaupanje v sodstvo. V začetku 21. stoletja pa se zavest o človekovih pravicah ter osnovnih načelih pravne države ter nasploh zaupanje v pravne institucije postopno povečuje. Poleg splošne pravne kulture je pomembna še pravna kultura pravniškega poklicnega sloja, ki je še posebej poklican za vzpostavljanje in vzdrževanje pozitivnega odnosa do pravnih vrednot in pravil.« – M. Pavčnik, Pravo – Leksikon Cankarjeve založbe, druga, razširjena in spremenjena izdaja, str. 269.

²⁷ »Oblika odgovornosti, ki lahko privede do predhodne razrešitve nosilca javne funkcije. Politična odgovornost je lahko pravna ali nepravna. Pravna politična odgovornost je urejena v pravnih aktih in je njena običajna sankcija, tj. odpoklic oziroma razrešitev. Nepravna politična odgovornost pa se uveljavlja na podlagi moralnih norm in običajev, njena sankcija je kritika, javna obsodba ravnanja, izključitev iz politične stranke ipd.« – M. Pavčnik, Pravo – Leksikon Cankarjeve založbe, druga, razširjena in spremenjena izdaja, str. 249.

²⁸ Tudi uporabljeni pojmi v tem delu prispevka so relativno abstraktni, filozofski oziroma jih je izjemno težko definirati in jim postaviti natančne okvire, meje ali kakšne drugačne določljive omejitve. Pri tem poudarjamo, da gre za različne stopnje filozofije (abstraktnosti), ki se spreminjajo in stopnjujejo na podlagi in v skladu z oblastnimi dejavniki. Najširši teoretični (in tudi praktični) pojem je ustavnopravno polje, ki ga bomo grafično ponazorili s krogom, v katerem bomo različne specifičnosti (dejanske oblasti (so)odvisne vzročne in posledične interakcije v povezavi z osrednjim elementom – referendumom – kot neposredno obliko demokracije), ki se pojavljajo v političnem in pravem življenju deljenih oblasti, ponazorili s trikotnikom. Na vseh treh točkah trikotnika, ki se stikajo s krogom, smo posamezno točko označili z ustavnim suverenom, Državnim zborom RS in Ustavnim sodiščem RS. Skupna kombinacija kroga in trikotnika v njem ter vse tri stične točke predstavljajo in ponazarjajo filozofsko komponento v relativnosti. [podčrtal A. K.]

obravnavnega relativnostnega koncepta, tj. *ustavnopravnega polja*.

Na vsaki stični točki trikotnika in obdajajočega kroga je torej posamezna točka namenjena posameznemu ustavnopravnemu akterju, ki skupaj z drugima dvema sestavlja zaključeno²⁹ *tripartitno oblastno razmerje*. Zaradi različnih medsebojnih pravnih oziroma političnih interakcij znotraj deljene oblasti, pri čemer nastajajo različne oblastne (pravne oziroma politične) vzročne in posledične situacije, ki (so)odvisno vplivajo tudi na referendum, se trikotnik lahko premika v desno ali levo smer. Takšna »premiikanja« trikotnika se pojavljajo zaradi ustavnopravnih sprememb, ki se dogajajo v celotnem *ustavnopravnem polju*, upoštevajoč in vključujoč abstraktnost in filozofsko nedorečenost, ki se povezuječe odražajo v različnih oblastnih (pravnih oziroma političnih) interakcijah v vzročnih in posledičnih situacijah, ki se končno konkretizirajo v specifičnosti *filozofske komponente*, ki jo bomo poimenovali *stopnjevana nedemokratska nadgradnja*.

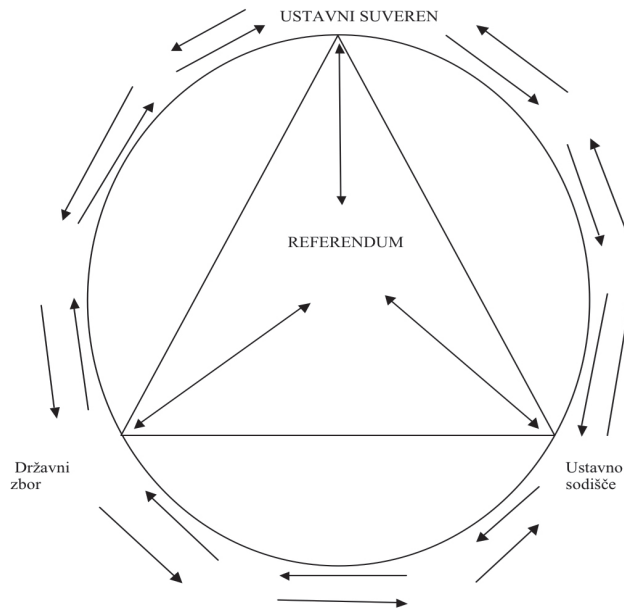
Zaradi nenehnih (ponavljajočih se) vplivov, ki jih povzroča *filozofska komponenta* v obeh smislih, se prvotno postavljena (določena) mesta, izražena s stično točko trikotnika in obdajajočega kroga, spreminjajo, zamenjujejo, dopolnjujejo in so si nasproti. Zaradi takšnega medsebojnega »vplivanja« se posledično zamenjujejo mesta in vloge ustavnopravnih akterjev, pri čemer se spremeni tudi njihov (oblastni) položaj. Pri tem so možne različice nadrejenosti in podrejenosti posameznega ustavnopravnega akterja oziroma položaja njegove vloge in mesta, izraženega s stično točko.

Sicer pa je *ustavnopravno polje*, ki zajema abstraktnost in filozofsko nedorečenost, najširši koncept, saj na ustavni ravni s svojo splošnostjo, abstraktnostjo in ohlapnostjo vzročno-posledično zajema (obravna) najrazličnejše filozofske, teoretične, primerjalne, zgodovinsko-kulturne poglede (vzorci) v povezavi z deljenostjo državne oblasti. Pri tem moramo upoštevati relativizacijo (deljene) oblasti v (so)odvisnosti s *filozofsko komponento* v širšem smislu, ki pa se nadaljuje s konkretizacijo njene prvotne abstraktnosti in filozofske nedorečenosti.³⁰

²⁹ S tem mislimo na obravnavane oblastne nosilce v prispevku, pri čemer opozarjamo, da nismo namenili teoretičnega razglabljanja in proučevanja preostalim oblastnim akterjem, ki sestavljajo in predstavljajo celotno, sicer deljeno slovensko oblast in imajo lahko pomemben vpliv na referendumski institut. [podčrtal A. K.]

³⁰ Pri tem mislimo na razmejevanje stopnjevana nedemokratske nadgradnje.

3.1. Grafični prikaz in ponazoritev ustavnopravnega polja

Osnovni položaj³¹ *ustavnega suverena* je supremacijski v razmerju z državnim zborom in ustavnim sodiščem, ki smo ga vključili v zaključeno *tripartitno oblastno razmerje*. Položaj *ustavnega suverena* je bil najbolj supremacijski, ko je izglasoval plebiscitarno odločitev³² za rojstvo sodobne Republike Slovenije. Ker slovensko ustavno sodišče nima samoiniciativne ustavne in zakonske pristojnosti začeti kakršenkoli postopek ali presojo, menimo, da nikakor ne more odločati oziroma presojati v škodo *ustavnega suverena*. Četudi je v skrajnem primeru pozvan k ustavnosodni presoji o upravičenosti referendumu, ga lahko prepove ter *ustavnemu suverenu* posledično omeji referendumsko oblast. Tudi v

³¹ Teoretično sicer pomeni, da ima ustavni suveren vso oblast, kar pomeni njegovo 100-odstotno oblastnost nad zakonodajno, izvršilno in sodno vejo ter upoštevajoče prirejeno razmerje do ustavnega sodišča. Tukaj ponovno opozarjamo na relativnost(i), ki se kaže(jo) v dejanskosti oblasti ustavnega suverena. Njegova moč, ki smo ji bili priča ob vseljudski protestni vstaji, je z našega teoretičnega obravnavanja zanimiva in relevantna predvsem zaradi relativnosti, ki vpliva na kompleksnost tripartitnega oblastnega razmerja. K temu dodajamo 88,5 % volivcev, ki so 23. 12. 1990 izglasovali sodobno slovensko republiko. Menimo, da izjemno visok procentualni rezultat utemeljuje najvišjo oblastnost ustavnega suverena oziroma ga vsaj približuje njegovi teoretični 100-odstotni oblastnosti. [podčrtal A. K.]

³² Več o tem glej na primer na:

^{http://www.arhiv.gov.si/si/delovna_podrocja/razstavna_dejavnost/razstava_arhiva_rs_ob_20_obletnici_plebiscita_1990/} (zadnjič obiskano: 25. 3. 2013).

doktrini prepovedi referendumov je potrebno takšne ustavnosodne odločitve spoštovati, upoštevati in izvršiti³³ ter jim čedalje bolj namenjati potrebno relevantnost, predvsem s strokovnega in moralnega vidika. Pri tem opozarjamo na dvoumne politične razlage in argumentacije, ki se razlikujejo glede na položaj in nenehno tekmovalnost, ki ga zasedata večina in opozicijska nasprotnica v državnem zboru.³⁴

3.1. Filozofska komponenta

Do termina *filozofska komponenta* smo prišli na podlagi zastavljenega (dvodelnega) raziskovalnega vprašanja, ki smo ga argumentirano osvetlili v celotnem magistrskem delu, najbolj strnjeno in jedrnato pa razložili v njegovem zaključku.³⁵ Pri iskanju in podajanju celotnega odgovora na zastavljeno raziskovalno vprašanje smo poleg primarne ugotovitve³⁶ v nadaljevanju proučevanja, analiziranja in argumentiranja v obliki strnjenega sekundarnega odgovora³⁷ naleteli na abstraktnost in v pretežni meri zapleteno definiranje (filozofskega) pojava.³⁸

³³ Več o tem glej na primer v prispevku z naslovom Ustavno sodišče in pravna država avtorja M. Krivica v zborniku *Politika in pravo*, Š. R. Jelica, Liberalna akademija, Ljubljana, 2001.

³⁴ Več o tem glej na primer v razdelku 2.6. magistrskega dela z naslovom Doktrina prepovedi referendumov v slovenski ustavnosodni praksi avtorja A. Kogovška.

³⁵ Postavljeno raziskovalno vprašanje se glasi: »Če vse funkcije zakonodajne, izvršilne in sodne veje oblasti izvirajo iz [ustavnega suverena], zakaj in v katerih ustavnih primerih lahko vanje z odločbo oziroma s svojo avtoriteto poseže slovensko ustavno sodišče, če upoštevamo dejstvo, da ne spada pod sodno oblast, temveč je t. i. »sui generis« organ in kot tak nekaj posebnega? Kje je tista tanka meja, ko Ustavno sodišče RS lahko prepove odločanje na referendumu ter odvzame volivcem, torej [ustavnemu suverenu], pravico in priložnost izvajati oblast neposredno? [podčrtal A. K.]« – A. Kogovšek, Doktrina prepovedi referendumov v slovenski ustavnosodni praksi. Magistrsko delo. Univerza v Novi Gorici, Evropska pravna fakulteta v Novi Gorici, 2012, str. 92.

³⁶ Ugotovitev magistrskega dela je predvsem v demokratičnosti odločb ustavnega sodišča, ki so kljub temu avtoritativne in obvezne. Iz tega smiselno izhaja njegova avtoriteta, izražena s pristojnostmi in pooblastili, ki mu pravzaprav v skrajnih primerih omogočajo, toda s tresočo roko in največjo mero previdnosti, ob upoštevanju doktrine in favorem, da v določenih ustavnih in zakonskih situacijah poseže po čedalje pogostejšem »ustavnem orožju prepovedi referendumov.« [podčrtal A. K.] – isto.

³⁷ Menimo namreč, da odgovor ni preprost in enoznačen, ampak je odvisen predvsem od različnih situacij, ki se lahko pojavijo znotraj ustavno razdeljenega razmerja med političnimi in pravnimi elementi državne oblasti. Menimo, da ima razlaga postavljenega raziskovalnega vprašanja tudi filozofsko komponento, saj je včasih nemogoče natančno in enoznačno odgovoriti na njeno vprašanje, ampak je treba upoštevati različne situacije, ki se lahko pojavijo v političnem in pravnem življenju slovenske deljene oblasti. S tem imamo v mislih različne situacije, ki potekajo znotraj ustavnopravnega razmerja med zakonodajalcem in varuhom ustavnosti, razmerje med vsakokratno parlamentarno (vladno) koalicijo in opozicijsko nasprotnico oziroma dokaj močno izraženo težnjo po nasprotovanju, ki je v veliki meri značilna za slovensko tekmovalnost med »levico in desnico«. Menimo tudi, da imajo predvsem državnoborbske volitve in volitve šefa države relativno velik vpliv na ustavno materijo, ki normira institut referendumov. Predvsem od »levega oziroma desnega političnega prepričanja« je odvisna argumentacija referendumске ureditve, naj si bo z ustavnega, zakonskega oziroma podzakonskega vidika.« [podčrtal A. K.] – prav tam, str. 92–93.

³⁸ Tj. filozofska komponenta v širšem smislu.

V prispevku smo slednjega tudi dodatno definirali in postavili v kontekst nenehnega »prepletanja in spreminjanja«, ker s tem potrjuje svojo abstraktnost in tudi zapleteno definiranje. Kompleksnost, ki jo s tem izraža, smo preprosto utemeljili s poimenovanjem *filozofska komponenta*. V uvodnem poglavju tega prispevka, *O referendumu malo drugače*, smo o njej zapisali sledeče: »Gre za relativno »široko in poglobljeno« pravno filozofijo, ki jo sestavljajo različne medsebojne pravne oziroma politične interakcije znotraj (deljene) oblasti, pri čemer nastajajo različne oblastne (pravne oziroma politične) vzročne in posledične situacije, ki (so)odvisno vplivajo tudi na referendum.« [podčrtal A. K.]

V tem delu, ko je naše pravno razmišljanje namenjeno t. i. *filozofski komponenti*, moramo takoj dodati dejstvo, da gre za njeno splošno obliko, ki poleg večjega vpliva filozofije vsebuje tudi abstraktnost, povezani pa tvorita prepletajoč in spreminjajoč (so)odvisen vpliv pravnih in političnih interakcij znotraj (deljene) oblasti in referendumu v relativnem kontekstu sleherne države.

3.1.1. Razmejevanje »stopnjevane nedemokratske nadgradnje«

V poglavju 1.2. tega prispevka smo zapisali, da se specifičnost *filozofske komponente* odraža v *stopnjevani nedemokratski nadgradnji*.³⁹ Do ideje za to poimenovanje smo prišli v 4. točki 5. poglavja magistrskega dela, ki smo ga vprašalno naslovili *Uzurpacija (neposredne) demokracije?*

Kot smo ugotovili in argumentirano utemeljili, je *filozofska komponenta* abstrakten in filozofski pojav, ki ga povezuje *prepletajoč in spreminjajoč* (so)odvisen vpliv v razmerju med posameznimi nosilci funkcij oblasti in referendumom, ki ga v tem prispevku teoretiziramo. Za razliko od *filozofske komponente* v širšem smislu je njena specifičnost, ki se izraža v *stopnjevani nedemokratski nadgradnji*, ožja in konkretnjša, ker konkretizira abstraktnost in filozofsko nedorečenost v različnih ustavnopravnih razmerjih,⁴⁰ ki potekajo znotraj natančno do-

³⁹ S specifičnostjo mislimo na filozofsko komponento v ožjem smislu.

⁴⁰ Za njihov pojav v relativnem kontekstu vsake države so potrebne periodične državnozbornske volitve, ki povzročijo posredno demokratično dogovarjanje za oblikovanje vladne večine (koalicije parlamentarnih strank) in opozicijske nasprotnice, ki tvori parlamentarno manjšino in kritično opozarja na nepravilnosti, napake in druge nedorečenosti v zakonodajnem postopku. Pri tem opozarjamo na celotno deljeno oblast in njene posamezne nosilce, ki v skladu z Ustavo RS, zakoni in podzakonskimi akti (so)odvisno vplivajo na referendum, pri čemer ima izjemno vlogo predvsem Ustavno sodišče RS,

ločene⁴¹ in s periodičnimi (predvsem) državnozborskimi volitvami oblikovane politične in pravne podobe celotne oblasti⁴² v predvidenem štiriletnem mandatnem obdobju.⁴³ Menimo, da je razmejevanje⁴⁴ *stopnjevanje nedemokratske nadgradnje* pravzaprav izjemno filozofsko obarvano in konkretizirano z različnimi oblastnimi dejavniki.⁴⁵ Poleg tega je treba upoštevati še ustavnopravni kontekst *ustavnega suverena*, njegov položaj, ki (naj bi) ga zaseda(l) v slovenskem pravnem redu, in specifičnost trenutnega (političnega, pravnega in družbenega) dogajanja pri nas. Če vse to strnemo, analiziramo in osmislimo z besedami *stopnjevan(j)e*

nedemokratske nadgradnje, dobimo skupno specifiko, ki lahko (vsaj) poskuša definirati relativno nedorečenost v filozofskem in abstraktnem (širšem) smislu *filozofske komponente*.

V magistrskem delu smo nakazali nekaj osnovnih ustavnopravnih relacij oziroma razmerij, ki se odvijajo med posameznimi vejami oblasti.⁴⁶ Osredotočili smo se predvsem na ustavnopravno razmerje med dvema tipoma demokracij oziroma njunima glavnima predstavnikoma – Državnim zborom RS na eni in Ustavnim sodiščem RS na drugi strani.⁴⁷ *Stopnjevano nedemokratsko nadgradnjo* smo v magistrskem delu teoretično osmislili na različnih stopnjah demokratičnosti, ki so odvisne od kakovosti medsebojnega demokratičnega odnosa med državnim zborom in ustavnim sodiščem. Povsem na mestu je, če se ob tem teoretiziranju ponovno kritično vprašamo po *uzurpaciji (neposredne) demokracije*,⁴⁸

ki lahko v skrajnih primerih z demokratično odločbo prepove razpis in izvedbo referendumov ter to pravico posledično omeji (odvzame) ustavnemu suverenu.

⁴¹ Gre predvsem za formalno natančnost, ki se določi glede na volilno uspešnost posameznih strank pri državnozborskih volitvah in je predpogoj za sklepanje koalicijske pogodbe.

⁴² Pri tem seveda mislimo na celotno oblast v sklopu ustavne deljenosti.

⁴³ Izjema so na primer volitve šefa države za petletno mandatno obdobje, ki se v Republiki Sloveniji imenuje »predsednik«, in državnih svetnikov.

⁴⁴ Gre za nemogoče (natančno) definiranje pravnih in političnih elementov oziroma postavljanje meja med oblastnimi nosilci funkcij, ki so relevantne za (so)odvisnost referendumov. Dodajamo, da gre v pretežni meri za podobno relativizacijo, kot sta jo predstavila M. Novak v delu *Delitev oblasti: Medigra prava*, Cankarjeva založba, Ljubljana 2003, in na primer M. Cerar s prispevkom *Vprašanje avtonomnosti modernega prava v zborniku Pravo in politika*, Š. R. Jelica, Liberalna akademija, Ljubljana, 2001.

⁴⁵ Za dodatno kritično razmišljanje glej M. Avbljev članek z naslovom *Ustavni monizem in krčenje referendumskega odločanja – kritična analiza doktrine zlorabe referendumov*. *Revus – Revija za evropsko ustavnost* (2005) 4., str. 1–4.

⁴⁶ Več glej na primer v knjigi *Mostovi prava* avtorja M. Novaka, str. 40–41.

⁴⁷ Gre za razmerje med parlamentarno in ustavno demokracijo.

⁴⁸ V magistrskem delu smo med drugim v zvezi s t. i. uzurpacijo (neposredne) demokracije zapisali sledeče: »V vseh primerih, ko državni zbor ne upošteva demokratično izražene referendumске volje ljudske večine oziroma ne spoštuje in izvrši volje ustavnih sodnikov v obliki ustavnosodne odločbe, ga takšno početje lahko vodi celo v t. i. uzurpacijo (neposredne) demokracije.« [podčrtal A. K.]

ki se lahko zgodi in pojavi v skrajnem nedemokratičnem razmerju oziroma s stopnjevanim medsebojnim odnosom med državnim zborom in ustavnim sodiščem.

Spoznanjem, ki smo jih dognali pri nastajanju magistrskega dela, se pridružujemo tudi v tem prispevku. Gre namreč za ugotovitev, da je za večino *nedemokratičnih primerov* odgovoren (prav) državni zbor.⁴⁹

V nadaljevanju prispevka bomo namenili pozornost vlogi slovenskega ustavnega sodišča, ki se v zadnjem času čedalje bolj izpostavlja, teoretizira in problematizira.

4. Ustavno sodišče RS

Pri nastajanju magistrskega dela smo naleteli na pravno dilemo,⁵⁰ ki je pomembna predvsem zaradi medsebojnega ustavnopravnega položaja, ki se odvija med *ustavnim suverenom* in ustavnim sodiščem. Pri njenem teoretičnem razreševanju moramo opozoriti na, po našem mnenju, dvoumnost(i) naše pravne skovanke, ki sinonimno poimenuje oziroma enači ljudstvo z *ustavnim suverenom*.

Namreč, na tem mestu, ko teče beseda o slovenskem ustavnem sodišču, moramo takoj poudariti, da s pravno skovanko *ustavni suveren* nismo imeli v mislih slovenskega ustavnega sodišča, čeprav je njegova osrednja ustavna in zakonska funkcija prav v varstvu ustavnosti in zakonitosti ter v spoštovanju, zagotavljanju in uresničevanju temeljnih človekovih pravic in svoboščin. Iz tega smiselno izhaja, da si tudi slovensko ustavno sodišče (lahko) zasluži povsem enakovredno poimenovanje z *ustavnim suverenom*, vendar predvsem z vidika njegovega oblastnega, tj. suverena varovanja

⁴⁹ To je storil s svojo nespoštljivostjo in ignoranco, ker ni upošteval, spoštoval in izvršil sicer izraženega supremacijskega položaja slovenskega ustavnega sodišča z zavezujočo in nadrejeno ustavnosodno odločitvijo. Sicer pa več o medsebojnem ustavnem odnosu obravnava magistrsko delo z naslovom Doktrina prepovedi referendumov v slovenski ustavnosodni praksi avtorja A. Kogovška v 154. opombi pod črto na 49. strani.

⁵⁰ »Pravna dilema pa se pojavi v razmerju med [ustavnim suverenom] kot nosilcem oblasti in ustavnim sodiščem, ki kot t. i. »sui generis« organ ne spada v sodno vejo državne oblasti in je kot tak nekaj posebnega. Pri tem se nam zastavlja relevantno ustavnopravno vprašanje: Ali ima [ustavni suveren] v svojih rokah poleg (zakonodajne) državne oblasti tudi primat nad ustavnim sodiščem, ki na podlagi Ustave RS in ZUstS zagotavlja in varuje tiste temeljne človekove pravice in svoboščine, ki pripadajo slovenskemu [ustavnemu suverenu]? Še bolj zanimiva pa se nam zdi »moč«, ki jo ustavnemu sodišču podeljuje ustava, da lahko s svojo odločitvijo v obliki ustavne odločbe odvzame oziroma prepove suverenemu nosilcu (zakonodajne) oblasti participativno sodelovanje na referendumu oziroma vseljudskem odločanju.« – A. Kogovšek, Doktrina prepovedi referendumov v slovenski ustavnosodni praksi. Magistrsko delo. Univerza v Novi Gorici, Evropska pravna fakulteta v Novi Gorici, 2012, str. 37.

supremacijskega ustavnega besedila ter razlagalno nadrejenost nad njim. Kljub predstavljenim in obrazloženim (dvoumnim) zamislim o našem poimenovanju pravne skovanke, smo se odločili, da tako poimenujemo ljudstvo.

V magistrskem delu smo največ pozornosti namenili prav slovenskemu ustavnemu sodišču,⁵¹ gledano predvsem z vidika njegove ustavne in zakonske prevlade⁵² v razmerju med zgoraj predstavljeno pravno dilemo,⁵³ ki se posledično odraža tudi v medsebojnem ustavnopravnem odnosu z Državnim zborom RS. Kot smo že večkrat omenili v prispevku, gre v relaciji med njima za neposredni boj med dvema tipoma specifičnih demokracij. V povezavi s tem se sprašujemo, ali se skriva rešitev za odpravo kaotičnega političnega, pravnega in družbnega dogajanja pri nas v deliberativni demokraciji.⁵⁴

4.1. Modrost ali vrhunska odločitev?

Da bi ugotovili, ali gre pri presojanju oziroma tehtanju ustavnopravne upravičenosti ali nedopustnosti razpisa in izvedbe referendumov za modrost ali vrhunska odločitev, moramo v prvi vrsti pravno in politično upoštevati⁵⁵ sleherno ustavnosodno odločbo ter ponovno opozoriti na dejstva in dejavnike, ki so za takšno argumentacijo nujni.⁵⁶

Na podlagi in v skladu z ZUstS so določeni pogoji,⁵⁷ ki jih mora imeti oseba, da lahko (sploh) kandidira in postane ustavni modrec.⁵⁸ Torej, če primerjamo pogoje, ki so zahtevani za kandida-

⁵¹ V zadnjem času ga strokovna, politična in večji del laične javnosti enači kar s prepovedovalcem referendumov. [podčrtal A. K.]

⁵² Več o kritičnem razmišljanju o slovenskem ustavnem sodišču v 4. in 5. poglavju magistrskega dela.

⁵³ S tem v zvezi opozarjamo tudi na 2. točko 5. poglavja magistrskega dela z naslovom Paradoks: pravica ljudskega referendumskega odločanja in njegova prepoved.

⁵⁴ Za dodatni kritični razmislek glej Andrej Pinter, Javnost in deliberativna demokracija pri Johnu Rawlsu, zvezek 32, številka 217/218. URN:NBN:SI:DOC-D38YK42A dostopno na <http://www.dlib.si>. (zadnjič obiskano: 27. 3. 2013).

⁵⁵ Ker Ustavno sodišče RS prepletajo in spreminjajo politični in pravni elementi v kontekstu svojega »sui generis« položaja, je izjemno pomembno, da na tem mestu napišemo, da je takšna, sicer objektivno utemeljena, odločba ustavnih modrecev prežeta tako s političnimi kot tudi s pravnimi zametki oblasti, pri čemer ne gre za takšen problem, kot ga poskuša ustvariti predvsem zakonodajno telo, ko opozicija in parlamentarna večina nenehno »napadata« druga drugo in nestrinjanje z ustavnosodno odločbo utemeljujeta »na svoj način«.

⁵⁶ Za zanimivost si na primer ogled 7. poglavje z naslovom Pogled z očmi ustavnega sodnika v magistrskem delu avtorja A. Kogovška.

⁵⁷ V 9. členu je določeno, da je: »Za sodnika ustavnega sodišča lahko izvoljen državljani Republike Slovenije, ki je pravni strokovnjak in je star najmanj 40 let.«

⁵⁸ Stilsko poimenovanje ustavnih sodnikov smo povzeli po M. Avbljevem članku (Ne)demokracičnost ustavnosodnih odločb.

turo *predstavnik*a *ustavnega suverena*⁵⁹ na periodičnih državnoborskih volitvah in za *ustavnega modreca*,⁶⁰ pri čemer posredno primerjamo tudi ozek del parlamentarne in ustavne demokracije, ugotovimo, da je kriterij strožje normiran v ZUstS.⁶¹ [Sicer pa] menimo, da se *ustavnim sodnikom*, čeprav se strinjamo z njihovim *stilskim poimenovanjem* »ustavni modreci«, ni vselej enostavno odločiti za takšno ali drugačno argumentirano odločitev. Pri svojem *ustavnopravnem poslanstvu* morajo »uporabiti« celotno vrhunsko oziroma *profesorsko znanje*, ki ga premorejo, da lahko argumentirano utemeljijo svojo zavezujočo odločitev.⁶² Če se pri nastajanju prispevka v tem delu opremo zgolj na dikcijo 9. člena ZUstS, je ta dovolj »zgovorna« v delu, ko zahteva in pogojuje kandidaturu osebe s tem, da je ta *pravni strokovnjak*. Opisana dikcija obravnavanega člena se nam zdi logična in povsem umestna. V *ustavni demokraciji*,⁶³ kakršna je tudi Republika Slovenija pod *supremacijskim vodstvom* *ustavnega sodišča*, ki bije nenehen boj s »hramom demokracije«, predstavljajoč posredno obliko parla-

⁵⁹ S tem mislimo na poslanca državnega zbora, ki posredno predstavlja *ustavnega suverena*.

⁶⁰ Dodatno argumentacijo njihovega *stilskega poimenovanja* utemeljujemo tudi z naslednjim dejstvom, ki dokazuje, da gre v akademskem oziroma strokovno-teoretičnem smislu resnično za *ustavne modrece*; to je npr. naslednji zapis dr. Cirila Ribičiča v podanem pritrdilnem ločenem mnenju s št. U-II-1/09-10, ko v sklepnem delu zapiše: »Vseljudsko referendumsko odločanje po naravi stvari težko poteka o takšnih zakonih v celoti, kot je Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o odvetništvu, pri katerih je zelo težko presoditi medsebojno učinkovanje številnih določb in njihove učinke navzven. Če do tovrstnih sistemskih sprememb ne bo prišlo, bo to lahko povzročilo onemogočanje referenduma, saj že ena sama določba, ki vodi do protiustavnih posledic, onemogoča razpis referenduma.« S citiranim delom ločenega mnenja smo želeli prikazati, da gre v resnici za *ustavne modrece*, ker pri razlaganju ustave poleg pravnih pravil uporabljajo logično razmišljanje, ki negira vse »laike« z mnenjem, da je pravo zgolj učenje snovi na pamet. [podčrtal A. K.] – A. Kogovšek, Doktrina prepovedi referenduma v slovenski ustavnosodni praksi. Magistrsko delo. Univerza v Novi Gorici, Evropska pravna fakulteta v Novi Gorici, 2012, str. 75.

⁶¹ Za razliko od ZUstS, Zakon o volitvah v državni zbor (v nadaljevanju: ZVDZ) v členih od 42 do 53 sploh ne predvideva nobene starosti in izobrazbe kandidata. Glede na to, da je Državni zbor RS t. i. »hram demokracije«, bi morali biti zahtevani pogoji za kandidiranje normirani strožje. S tem bi dosegli tudi kakovostnejšo zasedbo celotnega državnega zbora, tako parlamentarne večine kot tudi opozicije. Zato se sprašujemo, ali je etično, da si (vsi) parlamentarni predstavniki sprejmejo »ugodne« zakone, medtem ko za *ustavne modrece* velja povsem drugačen kriterij, po našem mnenju utemeljen tudi na pomembnosti ustavnosodnih odločitev, ki jih argumentirano utemeljijo z najvišjo stopnjo demokratičnosti. Če je temu res tako, zakaj se potem v Republiki Sloveniji pojavljajo stalna politična in pravna nestrinjanja polariziranega državnega zbora z odločbami najvišje stopnje demokratičnosti? Menimo, da se odgovor na zastavljeno vprašanje skriva v ožjem smislu pojma politike, tj. v nenehnem bojevanju za oblast, pri čemer se posega in vpliva tudi na polje ustavne demokracije, ki jo predstavlja, zagotavlja, ohranja in v skrajni sili brani slovensko ustavno sodišče. [podčrtal A. K.]

⁶² A. Kogovšek, Doktrina prepovedi referenduma v slovenski ustavnosodni praksi. Magistrsko delo. Univerza v Novi Gorici, Evropska pravna fakulteta v Novi Gorici, 2012, str. 91.

⁶³ Ustavno sodišče je v obrazložitvi odločbe U-I-111/04 poudarilo, da je v Sloveniji vzpostavljena t. i. *ustavna demokracija*, katere bistvo je to, da vrednote, ki jih varuje ustava, še posebej [temeljne človekove pravice in svoboščine], prevladajo nad demokratično sprejetimi odločitvami večine, zato mora ustavno sodišče pri presoji dopustnosti referendumskega odločanja upoštevati, da na referendumu ni dopustno sprejemati odločitev, ki bi bile v neskladju z ustavo. – Odločba ustavnega sodišča RS, št. U-II-1/06, z dne. 27. 02. 2006.

mentarne demokracije, je treba opozoriti tudi na dvosmernost v pravu, tj. ustvarjanje prava na eni in njegovo razlaganje na drugi strani.

Splošno znani dejstvi sta, da je zakonodajalec tisti,⁶⁴ ki sprejema zakone v zakonodajnem postopku (med drugim tudi tiste, ki normirajo ustavnopravno področje – na primer ZUstS) ter da je ustavno sodišče edini pravi – relevantni – razlagalec temeljnih oziroma ustavnih določb.⁶⁵ Preprosto povedano to pomeni, da »mora« ustavno sodišče razlagati ustavne določbe,⁶⁶ ki jih je sicer sprejel ustavodajalec. Pri tem se moramo kritično navezati na najbolj očitno pomanjkljivost, ki jo očitamo zakonodajalcu – da, seveda v zelo poenostavljenem smislu, za predstavnika ustavnega suverena lahko kandidira vsakdo, ki ima zgolj osnovnošolsko raven izobrazbe, ob upoštevanju zakonskih pogojev, ki jih normirajo člani od 42 do 53 v ZVDZ.

Zato se sprašujemo, ali je (ustavna) modrost že sama po sebi *per se* vrhunska, tj. argumentirana, obrazložena, utemeljena in dokončna ustavnosodna odločitev,⁶⁷ zadovoljivo in prepričljivo pogojena s »pravno kakovostjo« sprejetih zakonskih besedil, ki so pogostokrat (lahko) tudi povod za (so)odvisne oblastne interakcije, ki smo jih pripisali *filozofski komponenti*, predvsem v njenem ožjem smislu.

4.2. Ustavno sodišče kot demokratična protiutež

Ustavno pravo in ustavnopravno razpravljanje sta postavljena v središče institucionaliziranega odločanja, meja med sodnim in političnim odločanjem pa je (logično) zabrisana. Delni prenos

⁶⁴ »Ustavodajna skupščina – konstituenta je ime pristojnega organa za sprejem ustave kot pravnega akta najvišje pravne moči. Funkcija ustavodajne skupščine izhaja iz normodajne oblasti na ustavodajno in zakonodajno. Prvo naj bi opravljala ustavodajna skupščina, drugo pa zakonodajna skupščina oziroma parlament. Vendar pa ustavodajna skupščina praviloma sprejme samo prvo ustavo neke države, nadaljnje spremembe ustave pa so prepuščene parlamentu, ki ima, če gre za trdno ustavo, predpisan poseben ustavnorevidijski postopek, ki je strožji od zakonodajnega. Ustavodajna skupščina je npr. sprejela Ustavo LRS leta 1947.« – M. Pavčnik, *Pravo – Leksikon Cankarjeve založbe*, druga, razširjena in spremenjena izdaja, str. 398.

⁶⁵ Več o tem glej na primer v M. Pavčnik, *Teorija prava – prispevek k razumevanju prava*, četrta pregledana in dopolnjena izdaja. GV Založba, Ljubljana, 2011, str. 401–404.

⁶⁶ Pri tem se nam poraja dvom v strokovno vprašljivost in njihovo oporečnost.

⁶⁷ Gre za »akademsko in profesorsko« razlaganje (preciziranje) pomensko širokih in ohlapnih ustavnih členov. Ker so ustavni sodniki pri vprašanju prepovedi oziroma dopustnosti referendumov v »dilemi«, se morajo v obrazložitvi odločbe in morebitnih podanih odklonilnih ali pritrdilnih ločenih mnenjih vedno »argumentirano razpisati«, toda skrajno previdno oziroma s tresočo roko in v skladu z doktrino in favorem. – A. Kogovšek, *Doktrina prepovedi referendumov v slovenski ustavnosodni praksi*. Magistrsko delo. Univerza v Novi Gorici, Evropska pravna fakulteta v Novi Gorici, str. 71.

pristojnosti za avtoritativno sodoločanje politike z zakonodajalca na ustavno sodstvo pomeni njuno vzajemno legitimacijo.⁶⁸ Ustavno sodišče, ki odloča na zahtevo ali predlog, poda pravno utemeljeno ali normativno odločitev. V tem oziru predstavlja »najmanj nevarno vejo oblasti«.⁶⁹

To tezo je ustavno sodišče »dokazalo« v odločbi U-I-47/94, kjer je oblikovalo stališče ustavnopravne narave pravice 40.000 volivcev, da zahtevajo razpis referendumu. Tam je med drugim navedlo, da je »pravico 40.000 volivcev, da zahtevajo razpis referendumu, možno šteti za človekovo pravico, podvrženo pravnemu režimu iz 15. člena Ustave RS«.⁷⁰ Ker je ustavno sodišče najvišji organ sodne oblasti za varstvo ustavnosti in zakonitosti ter v razmerju do drugih organov samostojen in neodvisen državni organ,⁷¹ lahko⁷² v skladu z doktrino in favorem⁷³ le ultima ratio prepove razpis referendumu.

Iz besed iz začetka tega podpoglavja razberemo v slovenskem ustavnem sodišču »demokratsko protiutež«. K temu mišljenju nas je poleg dejstva, da slovensko ustavno sodišče predstavlja najmanj nevarno vejo oblasti, prepričala njegova neodvisnost, demokratičnost ter tudi njegovo avtoritativno odločanje o takšni ali drugačni usodi referendumu, ki mora biti v skladu z že utečeno doktrino in favorem pod pogojem in ultima ratio. [podčrtal A. K.]

⁶⁸ A. Teršek, Ustavna demokracija in vladavina prava – ustavnopravni eseji, Fakulteta za matematiko, naravoslovje in informacijske tehnologije Koper, str. 75.

⁶⁹ Prav tam, str. 75–76.

⁷⁰ Odločba ustavnega sodišča RS št. U-I-276-96 z dne 10. 02. 2000.

⁷¹ 2. odstavek 1. člena ZUstS.

⁷² »Pri tem je sporna tudi razlaga besede lahko (21. člen ZRLI namreč določa, da Državni zbor zahteva presojo, če meni, da bi »lahko nastale protiustavne posledice«) v smislu, kako velika verjetnost nastanka protiustavnih posledic mora obstajati za dopusten in sorazmeren poseg v pravico do referendumu. V zvezi s tem se je mogoče strinjati s stališčem, da te določbe ni mogoče razlagati tako, da za preprečitev referendumu zadošča že najnižja stopnja verjetnosti nastanka protiustavnih posledic. Takšna določba bi omogočila nesprejemljivo in protiustavno poseganje v ustavno pravico do referendumskega odločanja, zato jo je treba razlagati tako, da se beseda lahko nanaša na različne možnosti glede izida referendumu, torej na to, da bodo protiustavne posledice zelo verjetno nastale v primeru, da bo izid referendumu z vidika ustavnih posledic neugoden.« – Ločeno mnenje D. Wedam Lukič k sklepu ustavnega sodišča št. U-II-3/03-15 z dne 22. 12. 2003.

⁷³ »V referendumskih odločbah so pogosta stališča, da restriktiven pristop pri referendumu ni sprejemljiv in da je treba zakonsko ureditev razlagati in favorem referendumu. Na prvi pogled se zdi, da je Ustavno sodišče povzdignilo referendumsko odločanje na piedestal, na kar še posebej zavzeto opominjajo posamezni ustavni sodniki v ločenih mnenjih. Tako na primer sodnik Ribičič v odklonilnem ločenem mnenju v zadevi št. U-II-1/06 z dne 27. 2. 2006 ugotavlja, da se je Ustavno sodišče do referendumu vedno vedlo zelo »spoštljivo, odgovorno in naklonjeno, do določene mere celo bolj kot do večine drugih ustavnih pravic«. Vsak poseg v pravico ljudi, da odločajo na referendumu, je treba po njegovem mnenju »uporabljati skrajno previdno, zadržano, tako rekoč s tresočo roko, zato morajo biti prepovedi vseljidskega odločanja redke, dobro premišljene in vsestransko utemeljene«. – I. Kaučič, F. Grad, S. Zagorc, S. Nerač, S. Bardutzky, Zakonodajni referendum – pravna ureditev in praksa v Sloveniji, Inštitut za primerjalno pravo, GV Založba, Ljubljana, 2010, str. 117.

Slovensko ustavno sodišče je že večkrat prepovedalo izvedbo in razpis referendumov,⁷⁴ kar je v zadnjih letih postala njegova utečena stalnica. Pri tem moramo opozoriti in izpostaviti tudi nekatere primere,⁷⁵ ko je z obrazloženo in argumentirano odločbo po ustavnosodni presoji referendumske pobude oziroma zahteve let tega tudi prepustilo v referendumsko odločanje *ustavnemu suverenosti*.

Pri takšnem poslanstvu ustavnega sodišča, ko s svojo suverenostjo, močjo, avtoriteto in posebnim položajem pod določenimi pogoji prepove izvedbo referendumov, se jasno pokaže, kdo je odgovoren za utrjevanje pravne države in tvorjenje ustavne demokracije. Ustavno sodišče utrjuje pravno državo in tvori ustavno demokracijo na več načinov, tudi z odločitvijo, da bo prepovedalo izvedbo referendumov, kar se je v preteklosti že zgodilo, zato lahko (že) upravičeno govorimo o ustaljeni⁷⁶ sodni praksi prepovedi referendumov s strani ustavnega sodišča.

Menimo, da je tudi to dodatni ustavnopravni dokaz, ki utemeljuje naše poimenovanje oziroma enačenje ustavnega sodišča z demokratično protiutežjo. Ustavno sodišče je zaradi svojega »sui generis« položaja in ostalih lastnosti, ki mu pripadajo na podlagi in v skladu z Ustavo RS in ZUstS, ter upoštevajoč njegovo ustavno prirejenost v razmerju do ostalih (glavnih) oblastnih nosilcev, resnična demokratična protiutež⁷⁷ v vseh primerih, ko Državni zbor RS ali vladna koalicija poskuša izigrati, zaobiti ali kako drugače uveljaviti svojo zakonodajno oziroma izvršilno pristojnost ter pri

⁷⁴ Sicer pa je bil precedenčni primer, ko je ustavno sodišče prvič prepovedalo izvedbo referendumov z odločbo z opravično številko U-I-266/95 z dne 20. 11. 1995. Z njo je »utrlo pot« naslednjim prepovedim referendumov ter ustalilo ustavnopravno prakso prepovedi referendumov. Ustavno sodišče je prepovedalo referendum večkrat, v zadnjem času pa se je te pristojnosti posluževalo pogosteje. Menimo, da je razlog tudi političen, ker sta vladajoča pozicija in njena nasprotnica, opozicija, nemalokrat »tekmovali« za »politični prestiž«, s katerim sta »prepogosto« uporabili ustavnopravni institut referendumskega odločanja med letoma 2009 in 2012. – A. Kogovšek, Doktrina prepovedi referendumov v slovenski ustavnosodni praksi. Magistrsko delo. Univerza v Novi Gorici, Evropska pravna fakulteta v Novi Gorici, str. 91.

⁷⁵ Ustavno sodišče RS je dopustilo razpis in izvedbo referendumov o družinskem zakoniku in pokojninski reformi.

⁷⁶ Več o tem glej na primer v A. Kogovšek, Doktrina prepovedi referendumov v slovenski ustavnosodni praksi. Magistrsko delo. Univerza v Novi Gorici, Evropska pravna fakulteta v Novi Gorici, str. 60–62.

⁷⁷ »[Ta se izraža v bistvu] ustavne demokracije, [kar] izhaja iz odločbe U-II-2/09 z dne 9. 11. 2009, v kateri je ustavno sodišče med drugim zapisalo: »S prvim odstavkom 21. člena ZRLI je Ustavnemu sodišču zaupano, da v vsakem primeru posebej oceni, ali bi bile z odložitvijo uveljavitve ali zaradi zavrnitve zakona na referendumu prizadete tako pomembne ustavne vrednote, da bi bilo zaradi tega dopustno poseči v človekovo pravico do referendumov. Te določbe ni mogoče razlagati tako, da bi zakonodajalcu omogočala zlorabo oziroma izigravanje njegove zakonodajne pristojnosti, ki bi izničilo pravico do referendumov.« – A. Kogovšek, Doktrina prepovedi referendumov v slovenski ustavnosodni praksi. Magistrsko delo. Univerza v Novi Gorici, Evropska pravna fakulteta v Novi Gorici, 2012, str. 55.

tem ravnati nezakonito⁷⁸ ali celo protiustavno v razmerju do demokratično izražene volje ustavnih modrecev v obrazloženi in avtoritativni ustavnosodni odločbi. [podčrtal A. K.]

Njegova demokratična protitež⁷⁹ se zato izraža z dokončnostjo ustavnosodne odločbe, ki jo morajo upoštevati relevantni oblastni organi. Zato ponovno poudarjamo, da je ustavno sodišče utrjevalec pravne države in tvorec ustavne demokracije.⁸⁰

5. Ugotovitve

Na koncu prispevka naj še argumentirano povežemo začetne (teoretične) ideje, dognanja in izsledke, do katerih smo prišli v prispevku. Njegova širša zasnova sicer vsebuje relativno široko in poglobljeno teoretsko *ustavnopravno polje*, ki smo ga predstavili in osvetlili, po našem mnenju, na dokaj svojevrsten način. Pri tem se sklicujemo na povsem drugačno zasnovo koncepta nastajanja in argumentiranja prispevka,⁸¹ kot smo ga uporabili pri nastajanju magistrskega dela s povsem enakim naslovom.

Namreč, na podlagi in v skladu z zasnovo in konceptom prepletajoče in spreminjajoče se *filozofske komponente* v širšem in ožjem smislu ter, dokaj poenostavljeno rečeno, z njenim (so)odvisnim vplivom, ki poteka znotraj (filozofsko-teoretizirajočega) ustavnopravnega dogajanja, smo predstavili in poskušali omejiti (definirati) relativnostni koncept *ustavnopravnega polja*. Torej, želimo poudariti, da je prepletajoča in spreminjajoča se filozofska komponenta v obeh pogledih, še zlasti pa, ko je izražena v stopnjevani nedemokratični nadgradnji, tista, ki v svoje ospredje postavlja referendum ter ga predstavlja kot najbolj bistveni ustavnopravni institut, ki v (so)odvisnem razmerju povezuje *ustavnega*

⁷⁸ Gre za primer filozofske komponente v ožjem smislu.

⁷⁹ Ta se oblastno izraža v ustavnem sistemu zavor in ravnesij, ko ustavni modreci z njeno meritornostjo postavijo meje zakonodajnim, izvršilnim in sodnim oblastnikom in tudi ustavnemu suverenu. [podčrtal A. K.]

⁸⁰ To je storilo še enkrat več z najaktualnejšo odločbo, kar izhaja iz njenega izreka, ki se glasi: » Z odložitvijo uveljavitve in z zavrnitvijo Zakona o Slovenskem državnem holdingu (EPA 516-VI) na referendumu bi nastale protiustavne posledice. Z odložitvijo uveljavitve in z zavrnitvijo Zakona o ukrepih Republike Slovenije za krepitev stabilnosti bank (EPA 637-VI) na referendumu bi nastale protiustavne posledice.« – Odločba ustavnega sodišča RS, št. U-II-1/12, U-II-2/12, z dne 17. 12. 2012.

⁸¹ To dokazuje predvsem večji poudarek (posredni, predvsem pa neposredni) demokratični suverenosti ljudstva, ki smo ga povedno obarvali s pravno skovanko – ustavni suveren. V tem delu prispevka, ki že skoraj dokončno (ob)razloži glavne teoretične ideje, izsledke in spoznanja oziroma »ustavnopravne zanimivosti«, bomo ponovno obravnavali mesto in vlogo ustavnega suverena ter posledično njegov vpliv na prepletajočo in spreminjajočo se filozofsko komponento.

suverena⁸² in celotno, toda na podlagi in v skladu z 2. odstavkom 3. člena Ustave RS, deljeno oblast med njene posamezne nosilce funkcij. [podčrtal A. K.]⁸³ Zato argumentirano menimo, da je ustavnopravno razmerje, odnos oziroma vpliv specifičnosti prepletajoče in spreminjajoče se *filozofske komponente* dvosmerno zasnovan, saj njen osrednji ustavnopravni institut, tj. referendum, vpliva tako na *ustavnega suverena* kot tudi na posameznega nosilca določene oblastne veje, pri čemer poudarjamo, da gre v določenih primerih tudi za dopolnjujoče razmerje v teoretsko širokem in poglobljenem ustavnopravnem dogajanju.⁸⁴

5.1. Ideje, izsledki in spoznanja

Glavne izsledke, spoznanja in ugotovitve iz magistrskega dela smo v tem prispevku nadgradili in prišli do novih. »Ustvarili« smo novo sinonimno poimenovanje ljudstva z *ustavnim suverenom* ter opozorili na dvoumnost(i), ki se pri tem pojavlja(jo) v povezavi s slovenskim ustavnim sodiščem. Magistrsko delo z enakim naslovom, kot ga ima pričujoči prispevek, smo z zasnovo in konceptom slednjega teoretično preoblikovali tudi zaradi trenutnega političnega, pravnega in družbenega dogajanja v slovenski (parlamentarni in ustavni) demokraciji ter ljudstvu utemeljili supremacijski položaj v razmerju s posameznimi nosilci oblastnih funkcij v *ustavnopravnem polju*. Njegov supremacijski položaj smo utemeljili tudi s »pravno skovanko«, ko smo ga označili z *ustavnim suverenom*.

Glavna izvirnost v našem prispevku je definiranje *ustavnopravnega polja*. Definirali smo ga kot najširši teoretični koncept, ki zajema izražajočo relativizacijo, predstavljeno in utemeljeno na simbolni ravni s trikotnikom in njemu obdajajočim krogom. S takšnim grafičnim prikazom smo argumentirano utemeljili našo definicijo *ustavnopravnega polja*, prežeto s pravnimi in političnimi oziroma oblastnimi relativnostmi, ki se (so)odvisno oziroma vzročno in posledično povezujejo z osrednjo točko v trikotniku, tj. referendumom.

Osrednja točka v trikotniku torej simbolno predstavlja referen-

⁸² Vse njegove značilnosti, teoretske zamisli ustavodajalca in zakonodajalca, (ustavno)sodno prakso

⁸³ Pri tem opozarjamo na posameznega oblastnega akterja, ki na podlagi in v skladu z ustavnimi in zakonskimi pristojnostmi izvaja »svojo oblast« zakonito in upravičeno ter v imenu in za ustavnega suverena. [podčrtal A. K.]

⁸⁴ V določenih primerih se zgodi, da se v specifičnosti referendumov s svojo vlogo in pristojnostmi istočasno vključijo različni ustavni akterji.

dum, od katerega je v največji meri odvisna ustavnopravna aktivnost v prispevku predstavljenih oblastnih akterjev v *tripartitnem razmerju*. Pri konkretiziranju *ustavnopravnega polja* se pojavi (nov) abstrakten in nedorečen filozofski pojav, ki smo ga označili kot *filozofsko komponento*. Njena zasnova v širšem smislu je postavljena v teoretsko širino in globino *ustavnopravnega polja*, zato je ožja, vendar kljub temu še vedno širša od svoje najbolj specifične oblike, tj. od *stopnjevane nedemokratske nadgradnje*. Gre za najbolj specifično obliko, ki je posledični rezultat razmejevanja oziroma natančnega konkretiziranja najrazličnejših oblastnih dejavnikov.

Filozofska komponenta v obeh smislih je torej vpeta v *ustavnopravno polje*, kot smo ga poenostavljeno poimenovali, kljub temu pa opozarjamo na njegovo izjemno abstraktnost in filozofsko nedorečenost, kar posledično zahteva poglobljeno razumevanje in seznanjanje z njeno kompleksnostjo.

Ugotovili smo tudi, da se kompleksnost, abstraktnost in *filozofska komponenta* odražajo tudi v zamenjavi (nadrejenega ali podrejenega) mesta in vloge posameznega akterja, ki mu »pripada« na stični točki trikotnika in obdajajočega kroga.

Menimo, da smo z zasnovo prispevka, če ne v celoti, pa vsaj v nekaterih delih, pomembno prispevali k spodbujanju kritičnega razmišljanja o trenutni aktualnosti normiranja ustavnopravnega in zakonskega referendumskega področja. Namreč, s poglobljeno študijo in analizo predstavljenega *ustavnopravnega polja* v prispevku se lahko ustrezni akterji dokopljejo do novih možnosti normiranja referenduma na ustavni in zakonski ravni. Seveda ob upoštevanju celotne politično-pravne (so)odvisne interakcije oziroma oblastne slike v tesni povezavi z ustavno koncepcijo njene deljenosti, upoštevajoč neposredno ter posredno oblast *ustavne suverena*, ki lahko, če ne drugače, svojo oblast utemelji in udejanji tudi s protestnimi shodi.⁸⁵

Torej, če želimo na koncu prispevka odgovoriti na vprašanje, ali gre v slovenskem primeru pravne države za *utopijo* ali za *demokratski prepod ustavne suverena*,⁸⁶ moramo najprej upoštevati predstavljeni koncept *ustavnopravnega polja* in trenutno stanje političnega, pravnega ter družbenega dogajanja (stanja) pri

⁸⁵ Pri tem opozarjamo, da morajo biti vsi protestni shodi vnaprej prijavljeni. Zborovanja morajo potekati mirno, kultivirano ter moralno.

⁸⁶ Ali se odgovor skriva v konceptu deliberativne (sodelovalne) demokracije?

nas.⁸⁷ Nato moramo umestiti trenutno politično, pravno in družbeno dogajanje v predstavljeno kompleksnost *ustavnopravnega polja*, uporabiti pravno argumentacijo in logično sklepanje ter dobljeni odgovor utemeljiti ter podkrepiti (tudi) v luči ustrezne ustaljene (ustavno) sodne prakse. Tudi končni odgovori na zastavljeno vprašanje bodo enaki, v vsakem posameznem primeru pa prežeti z različnimi pravnimi, političnimi, filozofskimi, družbenimi, kulturnimi in zgodovinskimi elementi, mnenji, stališči, pričakovanji, razočaranji itd. Torej, dobljeni odgovori se bodo razlikovali v različnih razmerjih med pravkar naštetimi subjektivnimi elementi posameznika, ki predstavlja majhen delež v razmerju do celotnega (oblastnega) *ustavnega suverena*.

6. Zaključek

V našem teoretičnem (tro)boju smo ugotovili, da se mesto in vloga posameznega akterja v *tripartitnem oblastnem razmerju* spreminja, zamenjuje oziroma prilagaja glede na medsebojno nadrejenost oziroma podrejenost z drugima dvema akterjema. Omenjeno dogajanje je pogojeno z relativnostjo celotne zasnove in strukture deljenosti oblasti, upoštevajoč njene glavne nosilce na eni in *ustavnega suverena* na drugi strani. V pogojevanje takšne relativnosti pa je v vmesni ustavni in zakonski prostor v vzročno-posledičnem oziroma (so)odvisnem vplivu normiran referendumski institut.

V prispevku, ki je teoretično nadaljevanje magistrskega dela z enakim naslovom, smo pregledno in sistematično prikazali drugačnost referendumskega področja. Dotaknili smo se ga v njegovem specifičnem delu, ki smo ga razširjeno in poglobljeno teoretsko obravnavali. Osrednji del prispevka posredno predstavlja naknadni zakonodajni referendum oziroma njegovo prepoved, ki se (že) odraža v doktrini oziroma sistemu teorij.

Kompleksnost različne, spreminjajoče in relativizirajoče (razmejevalne) filozofske nedorečenosti in abstraktnosti, izražajoče s (so)odvisnimi političnimi in pravnimi oblastnimi interakcijami, smo grafično prikazali v *tripartitnem oblastnem razmerju*, ki smo ga vpeli znotraj t. i. relativnostnega koncepta *ustavnopravnega polja*.

⁸⁷ Glej na primer M. Avbelj et al., Izzivi moderne države. Znanstvena monografija. Brdo pri Kranju. Fakulteta za državne in evropske študije, Kranj, 2012.

Prispevek smo napisali tako, da smo smiselno in jedrnato vključili referendum, ga večplastno s poglobljenim filozofskim pristopom teoretizirali in osmislili na svojevrsten način ter pri tem upoštevali doktrino oziroma sistem teorij prepovedi referenduma.

VIRI IN LITERATURA

- M. Avbelj, D. Črnc, J. Letnar Črnc, P. Jambrek, D. Rupel, V. Strahovnik, J. Zobec, B. Žalec, Izzivi moderne države. Znanstvena monografija. Brdo pri Kranju. Fakulteta za državne in evropske študije, Kranj, 2012.
- M. Avbelj, (Ne)demokracija ustavnosodnih odločb. *Pravnik* (Ljubljana), (2003) letnik 58, št. 9/12, str. 747–766.
- M. Avbelj, Ustavni monizem in krčenje referendumskega odločanja. Kritična analiza doktrine zlorabe referenduma. *Revus – Revija za evropsko ustavnost* (2005) 4. 83–96.
- J. Beran et al., Pravni terminološki slovar: do 1991, gradivo / (sestavila pravna komisija Sekcije za terminološke slovarje. Končna redakcija Sekcija za terminološke slovarje Marjeta Humar et al. – Ljubljana : Založba ZRC (ZRC SAZU), 1999 – Zbirka Slovarji / ZRC SAZU).
- M. Cerar, Vprašanje avtonomnosti modernega prava. *Pravo in politika* (Jelica Šumič Riha), Liberalna akademija, Ljubljana, 2001.
- H. L. A. Hart, Koncept prava. Prevedla Jelka Kerneš Štrajn; uredila in spremeno študijo napisala Jelica Šumič Riha. Studentska organizacija Univerze v Ljubljani, Paco, 1994.
- I. Kaučič, F. Grad, S. Zagorc, S. Nerač, S. Bardutzky, Zakonodajni referendum – Pravna ureditev in praksa v Sloveniji, Inštitut za primerjalno pravo, GV Založba, Ljubljana, 2010.
- A. Kogovšek, Doktrina prepovedi referenduma v slovenski ustavnosodni praksi. Magistrsko delo. Univerza v Novi Gorici, Evropska pravna fakulteta v Novi Gorici, 2012.
- M. Krivic, Ustavno sodišče in pravna država. *Pravo in politika* (Jelica Šumič Riha), Liberalna akademija, Ljubljana, 2001.
- M. Novak, Delitev oblasti: medigra prava in politike, Cankarjeva založba, Ljubljana, 2003.
- M. Novak, Mostovi prava. Utrinki iz anglosaškega izrazoslovja. GV Založba, Ljubljana, 2004.
- M. Pavčnik, Pravo, Leksikon Cankarjeve založbe, druga, razširjena in spremenjena izdaja, Ljubljana, 2003.
- M. Pavčnik, Teorija prava. Prispevek k razumevanju prava. GV Založba, Ljubljana, 2011.
- Š. R. Jelica, Pravo in politika, Liberalna akademija, Ljubljana, 2001.
- A. Teršek, Ustavna demokracija in vladavina prava – ustavnopravni eseji, Fakulteta za matematiko, naravoslovje in informacijske tehnologije Koper, 2009.

Internetni viri

- http://www.arhiv.gov.si/si/delovna_podrocja/razstavna_dejavnost/razstava_arhiva_rs_ob_20_obletnici_plebiscita_1990/ (zadnjič obiskano: 25. 3. 2013).
- <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-D38YK42A/> (zadnjič obiskano: 27. 3. 2013).
- <http://m.anyterm.info/praslon.php/?beseda=UTOPIJA&fields%5B%5D=1&fields%5B%5D=2&fields%5B%5D=3&chk%5B%5D=> (zadnjič obiskano: 24. 1. 2013).

Zakonodaja

- Ustava Republike Slovenije (URS), Uradni list RS, št. 33/1991-I, 42/1997, 66/2000, 24/2003, 69/2004, 69/2004, 69/2004, 68/2006.
- Zakon o referendumu in o ljudski iniciativi (uradno prečiščeno besedilo) (ZRLI-UPB2), Uradni list RS, št. 26/2007.
- Zakon o ustavnem sodišču (ZUstS-UPB1), Uradni list RS, št. 64/07.
- Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o odvetništvu (ZOdvc), (Uradni list RS, št. 35/2009).

Zakon o volitvah v državni zbor (ZVDZ), Uradni list RS, št. 13/1993-ZP-G, 60/1995, 14/1996 Odl.US: U-I-106/95, 36/1996 Odl.US: U-I-44/96, 67/1997 Odl.US: U-I-353/96, 20/1998 Odl.US: U-I-283/94, 22/1999 Odl.US: U-I-336/96, 31/2000 Odl.US: UI 354/96, 66/2000, 70/2000, 11/2003 Skl.US: U-I-417/02-7, 73/2003 Odl.US: U-I-346/02-13, 78/2006, 109/2006-UPB1, 54/2007 Odl.US: U-I-7/07-22, Up-1054/07-24, 49/2008 Skl.US: U-I-272/07-12.

Zakon o Slovenskem državnem holdingu (ZSDH), Uradni list RS, št. 105/2012.

Zakona o ukrepih Republike Slovenije za krepitev stabilnosti bank (ZUKSB), Uradni list RS, št. 105/2012.

Sodna praksa

U-II-1/09-10.

U-II-2/09.

U-II-1/12.

U-II-2/12.

U-I-266/95.

U-I-276-96.

U-II-3/03-15.

U-I-111/04.

U-I-47/94.

U-II-1/06.